

1. Про практику прийняття рішень по розвитку.

Розвиток – це стан, коли набуваються нові якості, коли приходять у відповідність або входять у протиріччя внутрішні можливості та зовнішні фактори впливу і реалізації можливостей, це є певний стан подолання кризи, викликаний змінами. А у стані кризи знаходитись не комфортно і тому треба долати її як швидше. Для пішохідного туризму , як і для всього спортивного туризму, характерним є загальний пришвидшений розвиток. Тому кризи певних його напрямків йдуть як хвилі, одна за одною. І треба вчитись «техніці» швидкого їх подолання.

Пришвидшений розвиток і , як наслідок , часті кризові стани пов'язані з ним, в загалі можна оцінити як позитивне явище. При певних умовах їх подолання, вони не становлять значної загрози стабільній діяльності федерації. Та коли реакція на кризу є запізнілою і криза розтягується в часі , то виникають негативні наслідки.

Особлива відповідальність за прогнозування і розпізнавання криз, своєчасне і відповідне реагування на них, зменшення їх негативного впливу є однією з важливіших завдань виконавчого апарату федерації. Регламентований порядок прийняття рішень, який впроваджено у федерації в цілому надає таку змогу.

Та виконавчий апарат федерації, особливо на рівні видових і міжвидових комісій, не завжди своєчасно розпізнають кризу і не реагують на неї ефективно, не проводять змін, які відповідають новим потребам.

І це приводить до того, що самі суб'єкти федерації і деякі особистості вихід із кризового стану починають шукати кожен на свій лад, внутрішня ситуація в федерації стає напруженою і виникають передумови дестабілізації і розбалансування її діяльності, напружуються відносини між суб'єктами федерації , на особистому і регіональному рівні.

Прикладом , який проілюструє це, може стати питання Карпатських перевалів. Криза виникла з причин протиріччя між діючою нормативною базою, яка була сформована на базі поглядів 60-80 років і можливостями самореалізації своїх спортивних амбіцій і

організації учбово-тренувального процесу провідними спортсменами декількох територіальних осередків.

Виникла багаторічна дискусія по Карпатських перевалах, яка привела до обмеження та сповільнення туристського освоєння Української території, ускладнення процесу підготовки спортсменів і яка завершилась підготовкою концепції про «малі гори». С початку одна із сторін перевела цю, суто експертну дискусію, в «політичну» площину, загнав питання в ступор. Для пришвидшення виходу з цієї кризи опоненти припинили всякий опір, з тим, щоб були прийняті хоч які рішення. Але час минав, а вирішення питання на високому професійному рівні не відбувалося.

Нарешті, якість рішення на затвердження виконкому все ж таки було таки подано. Та запитань і проблем з прийняттям цього документу ставало би ще більше, ніж , якщо його не приймати зовсім. Підґрунтям цьому служать не вирішені досі докорінні теоретичні питання , які лишаються не дослідженими і по яких нема певних теоретичних і доказових викладок. Тому криза триває.

Разом з цим, вже розпочата наступна дискусія - по перетину видів - гірського і пішохідного. І знову виходом з кризи дехто бачить закриття можливостей самореалізації спортивного потенціалу спортсменів і введення заборонних заходів для пішохідного туризму. Деякі з поважних «пішохідників» додискусювалися до виголошення ідеї про передачу монопольного права гірського туризму на здійснення походів в гірській місцевості.

І знову ми стикаємось в підґрунті даної кризи з наступним:

- із пусковим механізмом кризи, яким є не задоволення персональних амбіцій і намагання «знищити» та принизити суперника – переможця за будь-яку ціну;

- із недостатньо розвинутою теоретичною базою , що виключає можливість посилання на чітку доказову базу (вона відсутня) ,що дозволяє втягти нас, на рівному місці, в бурхливе море емоційних оцінок.

Можна зробити такі висновки:

- дослідницька робота висококваліфікованих експертів по теоретичних основах спортивного туризму і зокрема у пішохідному туризмі є явно недостатньою і явно відстає від темпів розвитку спортивного туризму, потребує прийняття негайних заходів по активізації і вдосконаленню;

- кризи на які своєчасно не реагує видова комісія приводять до погіршення відносин між суб'єктами федерації і шкодять загальному розвитку

- прийняття доказової бази і нормативних документів федерації має проводитись саме експертами, яким довіряє федерація вироблення і підготовку рішень з певних питань. При цьому при різності підходів мають формуватись різні групи експертів, напрацьовуватись альтернативні рішення, які в закінченій і повній формі мають доводитись до керівних органів для прийняття рішень.

Практика прийняття рішень широким туристським ЗАГАЛОМ є хибною. Загал мусить знати, які саме рішення виробляються експертами, для підвищення власної ерудованості, мати можливість надавати власні пропозиції до експертних груп. Але останнє слово по документах мають виносити експерти. Не можна приймати рішень спираючись тільки на думку загала – як істини в останні й інстанції. Якщо загал виказав певну недовіру до чогось, то це не означає, що щось є не правильним. Брак довіри до експертних груп і постановка «суспільної думки» вище за експертні висновки приводить до паралічу підготовки рішень і зневіри експертного середовища в можливість щось змінити і в своїх силах.

Разом з цим, існує практика використання загалу в провокаційних цілях в якості тарану підготовлених експертних рішень під гаслами «це дуже складно і не зрозуміло, треба спрощено і ясно» - а далі йде пропозиція – «давайте проголосуємо» – і підставляється сире, з голосу, не зовсім кваліфіковане, але вигідне певним діячам рішення.

2. Інтернет - семінар, як один з дієвих інструментів розвитку туризму.

За час існування федерації в зв'язку із скрутним матеріальним становищем, значно зменшилась кількість (відносно необхідних потреб) проведених семінарів різних експертних груп федерації зі стратегічних питань розвитку спортивного туризму і узагальнення досвіду. Проживання, проїзд, харчування, оренда приміщень і т.д. це великі кошти, які обмежують часові можливості при їх проведенні. Темп роботи експертної думки значно уповільнився.

Останнім часом, намагання діючих спортсменів змінити це і провести певні одиночні самостійні (до речі успішні) дослідження з теоретичних наболілих питань не змогли змінити ситуацію на краще. Наприклад, роботи Янчевського (Київ), Моренко (Харків).

До того ж, та форма дискусії, яка утворилася після друку, при обговоренні, не може задовольняти туристський загал.

Так дискусія з приводу статті Моренка при обговоренні на пішохідному сайті набула жадливої нецивілізованої форми. Замість дискусії ми отримали трибуну для проведення відкритої сварки. Не повага до опонентів, прямі звинувачення, просто образи учасників і не учасників дискусії, принизливі оцінки і образи відомих діячів туризму - ось у що ця «теоретична дискусія» перейшла. При цьому, склалося враження, що це є продуктом направленої свідомої діяльності певних осіб, які вже колись через подібне намагались заробити собі певний політичний капітал у федерації і зараз повторюють цей «трюк», підтверджуючи приказку: «Старого собаку не можна навчити новим трюкам...».

Тому для подальшого розвитку пішохідного туризму, укріплення і розвитку його теоретичної і методологічної бази необхідно поставити питання про оздоровлення загальної атмосфери і виховання культури проведення обговорення матеріалів, які готуються експертами.

Для цього пішохідною комісією запропоновано створення інтернет площадки для проведення експертних досліджень проблем розвитку пішохідного туризму.

Дві причини за яких можна вважати доцільним створення подібної площадки для проведення обміну знаннями і досвідом:

перша - крайня необхідність активізації дослідницької роботи спортивного туризму і узагальнення досвіду в зв'язку з відставанням теоретичної складової туризму від практики;

друга - проведення обміну думками і ідеями у цивілізованій, подібній до наукової сфери спосіб, виховання високої культури при проведенні обговорення; унеможливлення перетворення обговорень доповідей і статей в брудний диспут ;

Форма її діяльності може бути організована за правилами проведення наукових семінарів. Найголовніше напружити роботу експертів в напрямку продуктивного вирішення питань розвитку пішохідного туризму як в стратегічному, так і в тактичному плані. Узагальнити і виробити альтернативні точки зору , можливості і заходи які будуть потрібні для їх реалізації, прогноз ефекту від впровадження. І вже після цього виносити пішохідною комісією підготовлені на базі теоретичних розробок рішення на розгляд і затвердження керівних органів федерації (з представленням кількох альтернативних варіантів).

Висновки:

- інтернет - семінари є важливий і дієвий інструмент при розробці питань розвитку пішохідного туризму;
- тематику семінарів доцільно визначати видовій комісії ФСТУ шляхом опитування осередків федерації;
- щоб уникнути конфронтаційних тенденцій необхідно ввести певні регламентні обмеження, з якими будуть ознайомлені і яких мають дотримуватись всі учасники інтернет- семінарів;
- проведення семінарів має готуватися видовими комісіями МКК і федерації із формуванням основних експертних груп обов'язкових доповідей на семінарах. План і тематика семінарів повинна затверджуватись наперед комісіями і оголошуватись на наступне півріччя для своєчасної підготовки матеріалів.

3.Про спорт високих і малих досягнень (фізкультурний початок) в спортивному туризмі.

Усвідомлюємо ми, чи не усвідомлюємо, а загальні закони спорту діють і на спортивний

туризм. Але досі в нормативних документах і матеріалах федерації наявність двох витоків – фізкультурного або спорту малих спортивних досягнень та спортивного - спорту високих спортивних досягнень не знайшло відповідного відображення. Хоча наявність двох витоків дуже часто здійснює сильний вплив як на діяльність федерації в цілому, осередків, туристських клубів, при проведенні змагань.

Прикладом такого впливу можна навести постійну боротьбу в межах федерації за спрощення правил і змагального процесу.

«Спрощенці» є прихильниками спрощення правил, настанов, полегшення нормативів, спрощення методик, змагальних процесів, процесів випуску у спортивні походи і захисту походів і т.д. Їх аргументація базується на принципах спорту малих спортивних досягнень, фізкультурному баченні спортивного туристського процесу.

З іншого боку, «професіонали» - тими, хто небайдужий до визначення процесу в повному обсязі і при всій повноті подробиць і т.д. Вони стоять на тому, що процес спортивного туризму є складний і багатогранний, який не може бути простим за визначенням, і який потребує вивчення і засад в максимально повному обсязі знань. Вони стоять на засадах спорту високих досягнень.

Як правило, «спрощенцями» виступають головним чином представники дитячо-юнацького туризму. Дійсно, процеси їх роботи, в переважній більшості, є фізкультурні. Тому навіщо їм і їх дітям «забивати голову» складними правилами, методиками, розрахунками, програмами і т.д.? Це не стимулює інтерес до спортивного туризму їх підопічних. А ще призводить до певної симуляції і приписок. І за їх логікою і сприйняття їх фізкультурної системи координат, не можна відмовити в їх певній правоті.

З іншого боку, при спрощенні основних правил сильно страждає змістовна частина змагального і навчального тренувального процесу спорту великих досягнень, яка перестає відображати в повному обсязі спортивні процеси туризму, вимоги техніки і тактики подолання дистанцій і перешкод, забезпечення безпеки.

Тому, для початку, на рівні ФСТУ треба визнати поділення спортивних туристських процесів на процеси високих і малих спортивних досягнень. Тобто визнати і розділити

фактично існуючі спортивні і фізкультурні процеси, які і без визнання цього об'єктивно існують, оскільки туризм є вид спорту, а подібне поділення з наукової точки зору є об'єктивною реальністю для будь-якого виду спорту. Провести усвідомлення і розмежування їх в діяльності федерації, територіальних осередків, клубів і секцій.

Наступним кроком необхідно розробити спеціальну нормативну і методично-навчальну базу ФСТУ для такого різновиду спортивного туризму, як спорт малих досягнень і надання платних послуг населенню засобами спортивного туризму, причому для спортивного туризму в повному обсязі, як для походів, так і для змагань з видів туризму. При цьому не забути, що без підготовки інструкторів в системі програм спорту високих досягнень в спортивному туризмі не може бути мови про масові заняття і розвиток фізкультурного процесу.

Для завершення питання про фізкультурну складову спортивного туризму, необхідно зазначити такі її особливості. Фізкультурна складова мало підходить для цілей становлення особистості і самоствердження. Розвиток особистості при занятті фізкультурою кволий. Засвоєння певних навичок на початкових етапах занять проходить досить швидко і потім нічого нового не відбувається, процес повторюється.

4. Мотивація спортсменів – як визначальна складова для занять спортивним туризмом.

Які б рішення не приймалися територіальними осередками, виконавчими і представницькими органами федерації, загальний стан розвитку туризму залежить від стану туристських клубів секцій. Саме вони є тими колективами, в яких безпосередньо тренується, навчається спортсмен-турист, де планується і здійснюється зростання його спортивної майстерності. Рівень роботи туристського клубу і секції визначає рівень спортивної підготовки туристів.

Теоретичною основою успішної діяльності клубів є правильне формування і визначення мотивацій спортсменів для занять туризмом на кожному з етапів досягнення ними певного рівня спортивної майстерності.

Встановлено, що мотивація для занять для осіб різної статі, віку, фізичної готовності,

соціального статусу і т.д. є різною і значно змінюється під впливом фактору зростання спортивної майстерності і рівня теоретичної підготовки. Так на початкових рівнях підготовки, як правило, головним фактором, який визначає мотивацію спортсмена для занять спортом є мета участі в самому процесі походів і змагань. Вже сама участь в процесі достатня для задоволення потреб емоційного плану, спілкування, набуття досвіду, підтримки певної фізичної форми і т.д.

Треба підкреслити, що саме така мотиваційна складова є характерною для фізкультурного спортивного процесу, або спорту малих досягнень. При подібних заняттях підтримується певна спортивна форма, можуть бути досягнуті певні спортивні результати (які при цьому не є головною метою фізкультурної діяльності), заняття проходять без виходу на граничні фізичні, психічні, вольові, технічні, стресові навантаження, за рахунок яких досягається встановлений за мету спортивний результат. Кінцевою метою занять фізкультурним процесом є отримання певного задоволення спортсменом від участі в самому процесі занять.

Фізкультурна направленість і мотивація визначає і певний підхід до планування і проведення занять, програм фізичних і інших навантажень, уваги з боку інструктора і прийомам по навчанню елементарним навичкам, контролю за спортсменом. При втомі або просто не бажанні навантажуватись інструктор має припинити навантаження, або знижувати його обсяг.

Так, для вдалого подолання маршруту в туристському спортивному поході групи мають формуватись виключно зі спортсменів які мають однакову мотиваційну складову – фізкультурну або спортивну.

Якщо похід носить фізкультурний характер, то навантаження не можуть перевищувати певну межу за обсягом навантажень і інтенсивністю, погодні умови значно впливають на графік руху, маршрут за певних умов може бути не пройдений і перешкоди не подолані, планування маршруту проводиться з поблажливим графіком руху, низьким ступенем автономності. При підготовці до походу учасники не завантажуються не потрібною для безпосередньої діяльності в поході інформацією, заняття при їх підготовці до походу носять інструктивно-ознайомчий характер. Основною метою походу є отримання максимального емоційного позитивного навантаження при помірних навантаженнях іншого роду.

Якщо спортсмен - фізкультурник приймає участь у тренуваннях або змаганнях з видів спортивного туризму, то процес має проводитись за безпосереднім контролем інструктора при подоланні перешкод, з підказками і показом моделей поведінки і способів виконання прийомів подолання етапів і дистанції. Найбільш бажаною формою заходу для організації фізкультурного процесу з видів спортивного туризму є зліт.

Теоретично, будь-який спорт складається з двох частин – спорту високих досягнень і спорту малих спортивних досягнень, або фізкультури. За своєю природою розвитку спорт проходить еволюцію від процесу становлення (коли встановлюються і формулюються основні правила, положення, системи оцінок результатів і арбітражу) через фізкультурний процес занять певним спортивним видом діяльності, через спорт малих досягнень, до межі майстерності і можливостей людини, тобто до спорту високих спортивних досягнень, а далі і до професійного спорту. При тому, професійний спорт як головну відмінність від спорту високих спортивних досягнень має таку - спортивна діяльність для спортсмена – професіонала є основним джерелом його заробітку і існування. При цьому не можна плутати спортсмена – професіонала, наприклад, з викладачем спортивних дисциплін, або інструктором туризму, так як спортсмен-професіонал отримує головний дохід за РЕЗУЛЬТАТИ виступів на ЗМАГАННЯХ; тренер, або педагог - за проведення навчального процесу; інструктор - за проведення спортивних заходів і організацію участі спортсменів в спортивних процесах з наданням їм при цьому консультацій і методичної допомоги.

Межа переходу від спорту високих спортивних досягнень до спорту малих спортивних досягнень, або до фізкультури лежить в площині відношення (мотивації) до отримання спортивного результату. Якщо в основі занять лежить отримання результату на межі можливостей, то процес набуває спортивного характеру.

Якщо відносно походів і змагань з видів туризму розглянути це питання, то буде виглядати так:

- спортивний похід при спортивній мотивації буде мати таке – тренувальний процес готується, планується, проводиться на межі можливостей групи і спортсменів; мета - перемога в чемпіонаті спортивних походів в своїй категорії; побудова маршруту з максимально припустимим напруженням, при повному подоланні всіх запланованих перешкод, без відхилення від запланованого графіку; схід, відхилення, не проходження маршруту, перешкоди - розцінюються як потенційна поразка в змаганнях; будь-які види навантаження доводяться до межі можливостей кожного з учасників;
- змагання з видів туризму при спортивній мотивації будуть мати таке –

тренувальний процес – проходить на межі можливостей учасників, мета тренувального процесу - досягнення в результаті тренувальних занять встановлених показників фізичної кондиції, певних навичок і знань індивідуальної і командної техніки подолання перешкод, організації страховок, надання першої допомоги потерпілому; змагальний процес – мета – певне місце в певних змаганнях; виконанні по сумі результатів певного спортивного розряду на певних змаганнях; показати певний відносний результат від переможця;

5. Мотиваційна складова при визначенні роботи туристського клубу

Коли розглядається і планується діяльність туристського клубу або секції, то дуже важливо визначити, яка саме діяльність в його роботі буде провідною, або буде зовсім виключена – спорту високих досягнень або спорту малих спортивних досягнень (фізкультурна складова). Ці дві складові спорту для одних і тих спортсменів не можуть застосовуватись одночасно, спортсмен не може бути учасником одночасно двох тренувальних і змагальних процесів, які мають різні підходи при побудові навчально-тренувального процесу, змагального процесу, мотивації спортсменів.

Тому в одному клубі фізкультурні групи з мотивацією учасників на малі спортивні досягнення повинні займатися окремо від груп, учасники яких мають орієнтацію на спорт великих досягнень. Програми для таких груп є різні. А перехід із фізкультурної групи в спортивну може проводитись тільки після проведення додаткового тестування учасника по перевірці освоєння ним спортивних відповідних навичок на певному рівні.

Тому застосування фізкультурної форми занять спортивним туризмом протягом терміну більше одного - двох років може бути задіяний або для вже сформованих самодостатніх осіб (в більшості дорослих), які намагаються засобами туристської фізкультури заповнити вільний час, поспілкуватись з природою, одночасно підтримати певну фізичну кондицію, отримати спілкування, або для підлітків, але з подальшим переходом до збільшення спортивної складової в заняттях. Якщо долі спортивної складової не буде збільшено, то мотивація різко буде падати і дитина перестане займатися спортивним туризмом.

Саме фізкультурний процес є найбільш підходящим і практикованим у дитяче -

юнацькому туризмі. Коли заняття проходять обмежений час (кілька років), причому їх інтенсивність природно зменшується у випускних класах з об'єктивних причин за мотивацією, одночасно з зі зростанням учбового навантаження. Саме фізкультурна направленість процесу є характерною ознакою більшості дитяче-юнацьких секцій і клубів.

Разом з цим, саме властивість отримання максимального емоційного позитивного навантаження при помірних фізичних, вольових, технічних та інших навантаженнях робить саме фізкультурну організацію найбільш підходящою для комерційного спортивного туризму.

На початковій фазі занять спортивним туризмом саме фізкультурний процес є найбільш ефективним засобом для поповнення лав учасників і членів туристських клубів.

Тому кожен з клубів, який хоче ефективно збільшувати кількісний склад клубу має приділяти велику увагу і виділяти добре підготовлених інструкторів, обізнаних на організації фізкультурних походів і заходів на проведення фізкультурних занять, заходів, походів з початківцями. Саме від персоналії інструкторів залежить подальше ставлення спортсмена до спортивного туризму.

Що до питання поповнення лав спортсменів туристів дорослого віку випускниками дитяче - юнацького туризму, то воно відбувається тільки за рахунок тих представників, які отримали в більшій частині спортивну підготовку. Дорослий туризм безкоштовно послуг з фізкультурною направленістю, на різницю від дитяче-юнацького, не надає. Тому відсів дітей при переході в «дорослий туризм» є прямо пропорційним співвідношенню в дитяче-юнацькому туризмі спортивного і фізкультурного початку.

Дитяче-юнацький туризм потребує значної фінансової підтримки, без якої організація фізкультурного процесу не можлива, бо не має ентузіастів, які готові безкоштовно «когось розважати» за власний кошт. Кризові явища в дитяче-юнацькому спортивному туризмі є об'єктивним наслідком зменшення фінансування. Один зі шляхів подолання кризи, на який зараз штовхають обставини і держава – це перехід дитяче-юнацького туризму на платну основу (за рахунок батьків або не державних спонсорів). Але це не унормований і досі ризикований шлях, може до вимирання.

Тепер, дещо про комерційні походи і заходи, які надаються як послуги для населення засобами спортивного туризму. Комерційні заходи - в більшості мають фізкультурну направленість. Але спробуємо розглянути, хто саме може за своїм рівнем підготовки керувати, тобто працювати організатором і безпосереднім керівником, наприклад, спортивного комерційного походу. Від учасників таку людину відрізняють володіння, такими знаннями і навичками, як:

1. Вміння оцінити мотивацію для участі поході, заході кожного учасника. Проведення системної розбірки учасників, які близькі за мотивацією по групах.

2. Визначити фізичні кондиції учасників в кожній групі і переведення найбільш слабких фізично учасників до інших груп, які мають нижчу мотивацію.

3. Оцінка загального кількісного, гендерного, вікового і фізичного стану груп.

4. Визначення припустимих параметрів навантажень для різних груп.

5. Розробка маршрутів. Контрольних термінів перебування на маршруті.

6. Розрахунок системи харчування.

7. Розрахунок загального спорядження.

8. Розробка обсягу необхідного інструктажу учасників з питань:

- індивідуального спорядження і форми одягу;

- порядку руху і чергування, розбивка по палатках;
- основні небезпеки при подоланні маршруту
- надання долікарняної допомоги і поведінки в екстрених випадках;
- субординація, дисципліна і правила відносин між учасниками походу на маршруті;
- і так далі;

9. Визначення заступника керівника.

І такі інші питання.

Як бачимо, рівень необхідної підготовки дещо виходить за межі компетенції просто керівника спортивного походу, або інструктора. Тому рівень підготовки керівника для проведення категорійних походів комерційних груп доцільно було б визначити починаючи зі старшого інструктора, який має досвід не нижче керівника походів четвертої категорії складності .

Такі високі вимоги ще доцільні тому, що запас міцності групи залежить в основному від запасу міцності самого керівника. Чому бажаний саме такий високий інструкторський фах? Тому, що на відміну від того, коли звичайний керівник походу має діло з учасниками , яких він сам підбирає, добре знає, спостерігає або в знаходиться курсі процесу їх підготовки до походу.

В нашому випадку керівник походу повинен за короткий проміжок часу оцінити фізичну і психологічну підготовку невідомих людей, провести їх відбір і підібрати

можливі навантаження, складність перешкод, організацію побуту і т.д. Тому для супроводу групи не можна ніяк обійтись без висококласних керівників груп, які до того ж мають фах «старшого інструктора». Це, на мою думку, має бути якось відображено в вимогах до вимог до кваліфікації спеціалістів супроводу.

А тепер про практичну сторону вище наведених даних при роботі з туристськими клубами Київської міської федерації. Розвиток кожного спортивного клубу відбувається за певною для кожного клубу програмою розвитку, погодженою КМФСТ. Це дозволило спрямувати в певному напрямку роботу клубів і значно пришвидшило їх розвиток.

Головним принципом діяльності успішного клубу став принцип поєднання у єдиному змагальному і учбово-тренувальному процесах як спортивних походів, так і змагань з видів туризму.

Ми мали негативні приклади у клубах, які починали свідомо «спеціалізацію». При цьому спеціалізація могла бути будь-яка – або за походами, або за змаганнями, або чисто спортивною або виключно фізкультурною направленістю.

Так на певних етапах з цих причин отримали кризові стани колективи, наприклад, таких клубів:

- «МКС», який спеціалізувався виключно на змаганнях і майже не припинив свого існування з причин поглибленої кризи, викликаною перевагою спортсменів від одноманітності занять, зниженням мотивації спортсменів і відсутністю добору нових членів клубу. Криза була подолана, коли цей колектив почав активно ходити в походи і проводити фізкультурні заходи, вирощувати своїх керівників походів, тренерів і інструкторів, які почали розширювати базу кваліфікованих спортсменів. Так клуб мав на рік десь 15-20 активних змагальних днів (з урахуванням змагань всіх рівнів) при заняттях тільки видами туризму, всі інші дні занять приходились на тренувальний процес. При переорієнтації на розширення походної, спортивної і фізкультурної складової кількість змагальних днів зросла до 70, при отриманні повного різноманіття навантажень і учбово-тренувального процесу, куди додалися теоретичні заняття з основ походного туризму і освоєння районів при плануванні походів. На сьогодні цей колектив можна назвати одним із провідних за рівнем різнопланової підготовки спортсменів на Україні.

- клубу «Скіфи» - вибрав фізкультурно-етнічну спеціалізацію і при тому , що актив клубу був достатньо сильним, через деякий час почав процес стагнації, а потім кількість учасників почала скорочуватись. На сьогоднішній день процес застою триває. У плані спортивного процесу як фізкультурні, так і спортивні не розвинуті.

- клуб «Робінзон» на певному етапі як основний напрямок своєї роботи визначив патріотичний туризм. Було залучено і об'єднання клубом багатьох дитячих колективів, приймання участі в заходах організованих Українським козацтвом. Але і фізкультурна і спортивна складова почала занепадати. Але успішного подальшого розвитку за рахунок цього не було. Клубом були визначені лідери, яких було ознайомлено з технологією , за якою розвиваються успішні клуби. За 3-4 роки після підготовки молодого активу клубу клуб почав успішно рости за кількістю членів і за кваліфікацією спортсменів. І на сьогодні на рівних змагається з такими провідними клубами в спортивній підготовці як КПІ, МКС. Після прийняття рішення про планування росту майстерності спортсменів і залученні більшості членів клубу до змагальних процесів з видів туризму після двох-трьох років роботи запрацювала і школа туризму, а потім і з'явилась своя МКК. Кількість членів клубу росте, якість підготовки провідних спортсменів - теж.

Клуби – один на одного не схожий і самобутні. Всі вони мають свою спеціалізацію. Тон там задають їх лідери. Кожен клуб сповідує свою власну філософію, методи роботи і погляди на туризм. При всій їх схожості, вони різні. І туристи Києва на сьогодні можуть знайти і обрати собі туристський клуб, близький йому за сприйняттям світу і способом мислення і дій. Таке різноманіття дозволяє загалом федерації уникати втрат потенціальних туристів, а також відстежувати здобутки на шляху розвитку кожного напрямку, який обрали клуби.

Після кількох років на початковій стадії становлення федерації повністю вдалося гармонізувати відносини з дитяче-юнацьким туризмом. Сильною стороною якого є, окрім організації фізкультурних процесів, високий рівень організації і фаховість в підготовці команд з видів туризму. Після створення двох МКК при системі дитяче-юнацького туризму, нового якісного рівня досягла робота по організації спортивних туристських походів. Кілька останніх років чемпіонати з пішохідного туризму м. Києва серед дорослих спортсменів проводяться разом чемпіонатами юніорськими. Це дало можливість більш укріпити загально туристську міську спільноту, яка разом приймає участь в змагальних процесах, бачать і знайомляться один з одним, обмінюються інформацією. Після виходу в дорослий вік, вони легше обирають собі нові клуби і колективи і адаптуються в дорослому туристському середовищі. Таким яскравим прикладом може служити клуб Подільського району. Він взагалі укомплектований випускниками дитяче юнацького туризму і дуже успішно діє на протязі багатьох років, сповідуючи , до речі , власний погляд і на організацію учбово-тренувального процесу, і на спортивний туризм в загалі.

Так клуб КПІ має гірський і пішохідний профіль, солідну і ефективну ґрунтовну систему підготовки, там планується спортивний ріст кожного спортсмена, намічається багаторічна програма теоретичного, фізичного, спортивного розвитку, кожен проходить школу тренерської діяльності на певному етапі підготовки, ефективно діє школа спортивного туризму, МКК, багато приділяється уваги дослідницькій роботі спортивних туристських процесів. Цей клуб притягує до себе всіх, хто хоче самоствердження через спортивний туризм і досягнення вищої спортивної майстерності і досягнень.

Так клуб «Время не ждет» спеціалізується на комбінованих походах водно-пішохідних. Всі, хто приймає рішення навчатись водному, або пішохідному туризму приходять до школи туризму цього клубу. Як проміжне досягнення клубу – його розвиток дозволив йому забезпечити кадрами власну МКК і школу туризму, а також вийти на рівень комбінованих водно - пішохідних походів на рівень п'ятої категорії складності. Зараз клуб розробляє багаторічну програму освоєння традиційних пішохідних районів – комбінованими маршрутами.

Так клуб «Крокус» КНПУ ім..Драгоманова спеціалізується на лижному і гірському туризмі. Причому спеціалізація носить явно спортивне направлення. В останній час клуб почав приділяти і увагу змаганням з видів туризму. Члени клубу проводять ґрунтовну аналітичну роботу над проблемами гірського і лижного туризму. Посідали високі місця в чемпіонатах України серед походів з гірського туризму. Особливістю клубу є те, що в складні походи, в тому числі і зимою, ходять багато дівчат, які є серед призерів чемпіонату України.

І таких клубів в Києві -12. Всіх об'єднує одне – успішний розвиток і зростання проходить в умовах ПОВНОЇ ВІДСУТНОСТІ фінансування спортивної роботи. Також відсутнє фінансування і на рівні міської федерації спортивного туризму. Весь календар проводиться на громадських засадах.

Головний висновок можна зробити такий:

Можна розвивати спортивний туризм навіть при повній відсутності фінансування, але за умови належної високої самовіддачі тих, хто очолює туристські клуби, певній організації змагального і учбово-тренувального процесів, правильного управління мотивацією спортсменів на всіх етапах їх спортивного становлення.

Треба тільки мати таких тренерів-організаторів спортивного туризму як : Келін О, Куцаєв В, Маянська Т, Златський І, Шапновський О, Тимченко О, Рудев І, Наровлянський О, Матюшков О, Бакута О, Петрова Н, Стрижак О, Шаповал О. і багато інших талановитих туристів.

6. Про посилення конкуренції і

розвиток системи змагань.

Розвиток спортивних досягнень можливий тільки за умов наявності спортивної конкуренції. Чим вище її рівень - тим швидше проходить розвиток.

На національному рівні, маються на увазі національні змагання з пішохідного туризму, конкуренція жорстка. Лідери змінюють один одного, результати – на межі ідеальних.

Тоді постає питання, а чому кількість змагальників на національних чемпіонатах пішохідного туризму є майже сталою, або росте дуже повільно? А що буде «завтра», якщо кількість команд може різко зрости? А чому на Україні не можливо ввести двотуровий чемпіонат і зональну систему відбору на національні змагання, посиливши конкуренцію в регіонах?

При спробі прояснити ці питання, з'ясувались певні деталі. Так на рівні областей є майже повна відсутність конкурентного середовища команд високого і середнього рівня. Навіть в провідних областях існує одна - дві елітні команди, які знають як готуватись до змагань на високому рівні, підтримують свої кондиції і виступають тільки на національних змаганнях. Конкуренція на рівні областей таким командам не потрібна. Все, що може привести до збільшення команд-конкурентів, м'яко кажучи, не вітається.

А от система територіальних змагань може привести до появи конкурентів і не дай боже, стати загрозою для виступів на національному рівні.

Тому ця «еліта» тисне та присипляє активність керівників обласних осередків, які орієнтуються тільки на зовнішні показники виступу цих елітних команд на національному рівні (вони показники і так забезпечать). А от на розвиток системи територіальних змагань можна не зважати, бо це не надає їх авторитету додаткової ваги. Проведення на високому рівні обласних і може, зональних змагань, є питанням клопітливим, для цього і людей не вистачає і ресурсів.

Але, чи можна говорити про нестачу людей і ресурсів при можливому об'єднанні в єдину групу 4-6 областей? Мабуть, не серйозно. Було б бажання. А от із бажанням проблема. Більшість обласних федерацій вважає за краще не напружуватись і не розвивати систему обласних змагань. А якщо не спроможні на обласні, то хоча б зональних. Перемагають бажання не напружуватись, намагання зробити все, щоб не проводити необхідну для розвитку роботу. Саме таким чином і суне невідворотна деградація спортивного рівня територіальних осередків, які відмовляються від системи власних змагань посилаючись на різні причини.

Знаючи закономірності і володіючи досвідом розвитку туристських клубів, можна сказати, що в тих регіонах де відсутня система змагань на територіальному рівні є проблеми на рівні туристських клубів, а точніше в області практично провалено їх розвиток в напрямку змагань з видів туризму. А це, в свою чергу, означає також провал у учбово-тренувальному процесі спортсменів туристів в перехідний і підготовчий тренувальні періоди, втрату мотивації до росту і підвищення технічної і тактичної майстерності спортсменів.

Що лишається клубам при відсутності системи обласних змагань? А чи будуть ці клуби існувати далі і розвиватись в загалі? А відповідь така – їх жде робота за методою 60 років, коли до походу готувались в попередньому поході та по байкам на зльотах між походами. А якщо більш просто, то в обласних осередках і їх клубах в повній наявності є відсутність сучасного учбово-тренувального процесу, який передбачає регулярність занять і навантажень з поступовим ростом готовності спортсмена. А клуби в таких умовах в кращому випадку приречені на стагнацію і втрату мотивації молодого покоління туристів до занять. Принаймні ця залежність може бути підтверджена, якщо проаналізувати і порівняти одночасно стан розвитку туристських клубів і рівня розвитку обласної системи змагань.

Тому відсутність обласної системи змагань дорослого пішохідного туризму можна розцінювати як відмову керівної ланки територіального осередку від розвитку пішохідного туризму в загалі. А ще, як певний саботаж своїх прямих обов'язків, а ще не

створення належних умов для розвитку туристських клубів.

Але наші керівні органи федерації або не вважають серйозним недоліком таку багаторічну практику більшості територіальних осередків, або заплющують на цей факт очі.

Може тут проблема і в тому, що такі територіальні осередки є в більшості. І домагатися від них проведення на відповідному рівні роботи для якої вони створені - це означає йти на певний конфлікт і загострення відносин? Тоді давайте взагалі виберемо нейтральну позицію і не будемо вимагати розвитку взагалі. Але давайте це відкрито задекларуємо. Але ж ми, поки що, декларуємо протилежне - розвиток. Але робимо навпаки, ховаючись за причини на кшталт - відсутність фінансування, нехватка кадрів....

А чи можна якось знайти спосіб і вплинути на ситуацію? Можна, і варіантів багато: або навчити, або змінити, або певним чином оцінити, або допомогти або... Але ми просто досі вибираємо інше – ми припиняємо спроби щось змінити. Філософський посил такий – їм це не потрібно - ми не впроваджуємо. А от запитання, чи питає лікар у хворого, чи не дуже гірки ліки, чи подобається йому, коли його розріжуть на операційному столі з-за для набуття здоров'я? А чи питає викладач у студента, а чи не складний для нього предмет або задача?

І надалі пасивна більшість продовжує саботувати, а керівні органи – продовжують питати в них, а чи не хочуть вони чого змінити. І отримавши відповідь, що не хочуть, сором'язливо продовжують звертати зі шляху розвитку і переходити на стежку стагнації, бо править пасивна більшість і її воля є закон, вона диктує розвиток і бачить його саме таким.

Здається, що трохи здорового примусу не завадило би. І введення двотурової системи, починаючи із зональних змагань, пішло б на користь розвитку федерації, спортивній конкуренції, інтенсифікації роботи осередків і активізації створення і діяльності туристських клубів.

Є пропозиція, що до активізації розвитку системи змагань :

- ввести двотурову систему чемпіонату. Тобто з проведенням першого туру на зональному рівні, а другого - на національному рівні;

- обмежити прямий доступ до виступу в фінальній частині чемпіонату команд, які не пройшли відбір через зональні змагання;

- перехід до такої системи зробити за два роки, а саме в 2012 році - об'явити , в 2014 допускати до другого туру національних змагань тільки через відбір в зональних змаганнях, зробивши чемпіонат України з пішохідного туризму двоступеневим.

Ці міри здаються жорсткими, але як ще пробудити від літаргічного сну більшість територіальних осередків і вплинути на них щоб створити належні умови для розвитку туристських клубів і посилення спортивної конкуренції.

А ще, ці вимоги створять необхідність для обласних федерацій збільшити кількість колективів і туристських клубів для створення самодостатнього конкурентного середовища. Як варіант активізації розвитку можна використати метод, який був застосований в Києві багато років назад, коли вирішувалась аналогічна задача - направити найбільш досвідчених спортсменів із благополучних нині команд на створення власних спортивних колективів, які потім стануть ядром нових туристських клубів. Цей процес затягнеться на три-чотири роки, але потім територіальні осередки отримають самодостатні клуби, перспективи сталого росту кількості спортсменів і підвищення якості спортивної підготовки, більшу загальну кількість команд, збільшення конкуренції і ріст загального рівня спортивної майстерності.

Не рішучість і намагання відвернутися від проблем, тільки щоб не потривожити спокій бездіяльних федерацій, не є виправданим, коли йдеться про гальмо, або зашморг бездіяльності на шиї федерації. Бо досі рівняння йде не на тих, хто вміє , знає, і робить , а на тих, хто не хоче , не може і ,напевне, робити ніколи не буде. Поки останніх більше. Та я не впевнений, що це той випадок, коли не бездіяльна більшість має визначати загальний розвиток пішохідного туризму.

Автор: Бабенко Ю.І.

{comments on}